

120 JAAR SYMPHONIA: MEER DAN EEN EEUW MUSICEREN IN ORKESTVERBAND IN ROTTERDAM

DOOR RIEN FRÖLICH

‘**D**e Rotterdamsche Dilettanten-Orkest-Vereeniging “Symphonia” en de rivier de Nijl, die overigens niets met elkaar uitstaande hebben, komen hierin overeen, dat beider oorsprong vrijwel in het duister ligt.’

Daarmee begint ene J.S., achter welke initialen concertmeester en voorzitter Justus Schreuder schuilgaat, een terugblik in de geschiedenis van Rotterdams oudste amateur symfonie-orkest in het programmaboekje van het concert ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan.

De opmerkzame lezer zal daarin al meteen een paradox opvallen: wat Symphonia op 25 november 1918 herdacht was niet het feit dat de vereniging in 1868 werd opgericht, doch het samengaan met de Rotterdamsche Harmonievereeniging ‘Euterpe’, dat op 18 december 1868 zijn beslag kreeg met een concert in de Groote Zaal der Sociëteit Harmonie.

Het programma omvatte voor de pauze symfonische muziek (onder meer de Ouverture Egmont en de Vijfde symfonie van Beethoven) en na de pauze muziek voor harmonie-orkest.

Inderdaad duister is de werkelijke oorsprong van Symphonia. Weliswaar is in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 1 juni 1862 een verslag te lezen van een concert dat op 31 mei 1862 in het lokaal ‘Place des Pays-Bas’ in Rotterdam werd gegeven, waarmee voor het eerst in de pers gewag werd gemaakt van een orkest dat zich Symphonia noemt, uit verschillende andere aanwijzingen komt de indruk naar voren dat Symphonia eerder bestond.

Zo is op een teruggevonden programma van bovengenoemd concert in onbekend handschrift ‘tweede concert’ vermeld.

Bovendien verklaarde een oud-orkestlid, de heer H.P. Salomons, naar aanleiding van een jubileumartikel in de NRC van 16 november 1918, dat hij al in 1861 lid was van een orkest dat Symphonia heette en dat hij daarover reeds in zijn jeugd had horen spreken. Dat moet dus omstreeks 1850 zijn geweest.

Maar al ligt de ware oprichtingsdatum van Rotterdams oudste

amateur symfonie-orkest dan in het duister, er behoeft allerm minst onduidelijkheid te bestaan over het belang en de reputatie van het orkest in zijn eerste bestaansperiode: de tweede helft van de 19de eeuw.

Ontstaan in een tijd van muzikale bloei in Rotterdam, het tijdperk van de 'Duitsche Opera', vervulde Symphonia een belangrijke functie in het opgewekte, dagelijkse muziekleven in de stad. De programma's uit die begintijden, waarin het orkest werd geleid door M. van Leeuwen (tot 1875) en Ferdinand Blumentritt (van 1875 tot 1896) vertonen, hoe wonderlijk zij soms ook waren samengesteld, tal van eerste uitvoeringen in Rotterdam en vele, vele werken van nog levende componisten. Daaruit blijkt dat Symphonia toen al op de bres stond voor vernieuwing en zich bewust was van het belang daarvan voor zowel de musici als de toehoorders.

Het valt daarbij op dat Symphonia al in haar vroege bestaan veel aandacht schonk aan het werk van Nederlandse componisten. Het programma van het eerste concert waarover gegevens bekend zijn, op 13 mei 1862, bevatte elf werken van nog levende componisten, waaronder drie Nederlanders. Onder de componisten waarvan dirigent Ferdinand Blumentritt werk in Rotterdam introduceerde treffen we naast Luigi Cherubini, Moritz Moszkowsky, Jules Massenet, Johan Svendsen, Edvard Grieg, Camille Saint-Saëns en Léo Delibes (zijn balletsuite *Sylvia*) ook Johann Sebastian Bach (o.a. zijn Concert voor twee violen, uitgevoerd door orkestleden), Ludwig van Beethoven, Johannes Brahms, Max Bruch (*Kol Nidrei* en zijn 3de symfonie), Richard Wagner en Emil Hartmann aan. Echter er zijn ook Nederlandse onder zoals Theodoor Verhey, Johannes Verhulst, Richard Hol en Wouter Hutschenruyter.

Al voor de eeuwwisseling vervulde Symphonia daarmee een belangrijke culturele taak in Rotterdam. Het orkest behield daarbij desondanks de belangstelling van een groot publiek, wat vandaag lang niet altijd kan worden gezegd van beroepsorkesten die met hun tijd meegaan.

Alleen al in de periode Blumentritt werden 147 werken voor het eerst in Rotterdam uitgevoerd. Ferdinand Blumentritt leidde in de 32 jaar dat hij voor het orkest stond in totaal 82 concerten van Symphonia. De 147 eerste uitvoeringen waren verdeeld over 42 concerten, hetgeen een aardig gemiddelde oplevert. Zijn afscheidconcert op 16 november 1869 bevatte alleen al 8 van zulke Rotterdamse premières!

In 1897 ging Symphonia een nieuw tijdperk in: Georg Rijken nam

de dirigeerstok over van Ferdinand Blumentritt en daarmee kreeg het orkest ook in zijn dirigent een duidelijk Rotterdamse signatuur. Veertig jaar lang leidde Georg Rijken het orkest in niet minder dan 120 concerten. Het was onder zijn leiding dat het hoge toppen bereikte en belangrijke mijlpalen in zijn geschiedenis passeerde. Al in het eerste jaar van Rijken's leiderschap genoot Symphonia de eer, het Utrechts Stedelijk Orkest te mogen vervangen tijdens een abonnementsconcert in Tivoli.

Het programma van dat concert, dat opende met de Italiaanse suite van Raff, omvatte behalve Kol Nidrei van Bruch een aantal liederen (o.a. van Georg Rijken) en stukken voor cello-solo van componisten als Krug, Brahms en Popper, met de Ouverture Phèdre van Massenet als afsluiting. Zo'n programma zou ons nu wat merkwaardig aandoen. Niettemin was de Utrechtse pers, waartoe ook de musicoloog Hugo Nolthenius behoorde, vol lof over dit gastconcert.

Een hoogtepunt vormde in 1912 het behalen van de eerste prijs tijdens het Internationaal Muziekconcours in Parijs. Het orkest ontving bij deze eerste deelname aan een concours de bijzondere gelukwensen van de jury. Dirigent Georg Rijken sleepte bovendien de directieprijs in de wacht.

In datzelfde jaar gaf Symphonia ook een heel merkwaardig concert in Sociëteit Harmonie, inmiddels de vaste zaal voor vrijwel alle concerten: Op 9 december 1912 werd onder leiding van Georg Rijken het Pianoconcert in A van Grieg uitgevoerd door... de Meisterspiel Phonola, een piano die in staat was via rollen niet alleen de noten, doch ook de dynamiek en de frasering van een interpretatie weer te geven. Wie de betreffende rol had 'ingespeeld' vermeldt de historie helaas niet...

De baten van dit concert kwamen ten goede aan de Nederlandsche Vereeniging tot Bestrijding van Lupus. Het geven van een liefdadigheidsconcert was een toen nog sporadisch voorkomende geste die later tot een belangrijke doelstelling van Symphonia zou worden.

Op 8 mei 1916 verplaatste Symphonia haar concerten naar de Groote Doelenzaal. Het was in deze historische ruimte dat op 25 november 1918 dat gedenkwaardige concert werd gegeven waarmee het '50-jarig bestaan' werd herdacht. Trots speelde het orkest de Ouverture Athalia van Mendelssohn, één van de werken waarmee zes jaar eerder de eerste prijs in Parijs werd behaald. Nog geen maand later ontving de 'Vereeniging' het predikaat 'Koninklijk', hetgeen op 10 februari 1919 feestelijk werd gevierd.

In datzelfde jaar werd het Rotterdams Philharmonisch Orkest opgericht, waarmee Symphonia er een geduchte concurrent bij had gekregen. Zien we in de beginperiode van Georg Rijken nog vele 'eerste uitvoeringen in Rotterdam' en veel werk van nog levende componisten op de programma's, allengs nemen beide in aantal af: het Rotterdams Philharmonisch Orkest neemt die taak over. Het is aan Symphonia, dat het moet stellen met veel minder repetities dan een beroepsorkest en met maar drie concerten per jaar, om de kwaliteit van haar uitvoeringen te handhaven.

Dat zulks ook in die dagen voor een amateurorkest niet zonder problemen verliep, daarvan getuigt het jubileumprogramma uit 1918, waarin concertmeester Justus Schreuder verzucht:

'... is de instandhouding van een reeds zoo oude en gevestigde "onderneming" als "Symphonia" lang niet gemakkelijk; voortdurende inspanning is er noodig om het peil niet te doen zinken, ook financieel! Want ons budget is door zaalhuur en assistentie zeer hoog en al is de jaarlijksche bijdrage voor de "luisterende" leden zeer laag, het blijft een "tour de force", om het aantal daarvan (thans ± 300) niet te doen slinken. We hopen maar dat er steeds genoeg Rotterdammers met piëteit zullen overblijven, die niet alleen vragen of er nu nog wel behoefte bestaat aan onze concerten, maar die inzien dat "Symphonia" niet gemist kan worden als milieu en oefenplaats voor Rotterdamsche jonge en oudere muziekbeoefenaars-uit-liefde. De kwantiteit evengoed als de kwaliteit der uitvoeringen onzer vak-orkesten is de laatste jaren zoo toegenomen, dat er natuurlijk van concurrentie met hen, door ons, geen sprake meer kan zijn. De eischen van het publiek zijn juist daardoor steeds hoger geworden, zoodat wij (daaraan) voortdurend moeilijker kunnen voldoen, al zijn ook wij vooruitgegaan. Het bezwaar dat voor den muziek-dilettant persoonlijk geldt: gebrek aan tijd voor de studie, weegt dubbel zwaar voor het dilettanten-orkest.

Slechts één avond per week komen wij een paar uur bij elkaar, terwijl ieder beroeps-orkest van eenige beteekenis, bijna dagelijks repeteert. Daaruit volgt, dat in die lange tusschenruimte weer een groot deel van het aangeleerde en ingestudeerde verdampst. Voeg daarbij het gebrek aan tucht, dat altijd voorkomt waar men uit "vrijen wil" iets tot stand wil brengen (de wil is dikwijls zoo zwak en de afleidingen zijn vele!) en het is duidelijk dat op die repetities, te weinig in aantal, het aantal repeteerenden vaak veel te klein zal zijn. Het vereischt van directeur en bestuur

heel wat herderlijke aanmaningen, om de kudde tamelijk bij elkaar te houden en fatsoenlijk voor den dag te komen op de drie uitvoeringen, die wij elk jaar geven en die voor het orkest gewoonlijk bestaan uit een Symphonie en een paar ouvertures of andere kleinere nummers.'

Justus Schreuder geeft tenslotte als zijn mening dat Symphonia als 'oude eerbiedwaardige instelling' niet zal behoeven te wanhopen aan haar bestaan en bloei zolang er in Rotterdam nog een kern zal zijn van werkelijke muziek-'liefhebbers'.

Had hij het Symphonia van vandaag kunnen zien, dan had hij wellicht dezelfde zorgen gehad. En hij zou zeer waarschijnlijk de huidige dirigent Henk Briër dezelfde lof hebben toegezwaaid als hij in dat programma van het jubileumconcert in 1918 (met harpiste Rosa Spier als één van de drie solisten) Georg Rijken ten deel liet vallen:

'... onzen tegenwoordigen leider, Georg Rijken, wien het wel degelijk gelukt is, door zijn opgewektheid en geduld, de zware, stugge materie van een bataljon min of meer geoefende recruten, (waaruit een dilettanten-orkest altijd moet bestaan) te kneden en te bewerken, tot er een tamelijk slagvaardig corps uit groeide.'

Tot dat 'bataljon recruten' behoorde toen ene W. Jansse, die in 1917, op zijn 18de verjaardag, door zijn vioolleraar werd verrast met de mededeling dat hij mocht voorspelen voor Georg Rijken. Ergens tussen de tweede violen speelde hij dit jubileumconcert mee. (Zoals ook dr. J.H.E. de Vries, de latere voorzitter en mevrouw De Vries-Olivier. Zij hebben daarna vele jaren samen een lessenaar bij de eerste violen bezet.) Het moet voor Wim Jansse een inspirerend moment zijn geweest toen aan het slot van dit jubileumconcert in 1918 de geschiedenis van Symphonia in berijmde vorm opklonk, met als slotregel 'Allegro con fuoco! Vooruit met nieuwen moed!'. Hij immers zou het zijn, die zijn orkestleden later telkenjare nieuwe moed zou inspreken met een verslag op rijm van het afgelopen jaar.

Terug echter naar de periode Georg Rijken, die veertig jaar van de geschiedenis van Symphonia omvat. Veertig jaar, waarin hij slechts éénmaal door ziekte verstek moest laten gaan. Zijn jubileumconcert op 9 december 1935 met onder meer Mozart's Pianoconcert in A en het concours-succesnummer: Mendelssohn's Ouverture Athalia, werd nog slechts gevolgd door zijn afscheidsconcert op 27 april 1936.

Met de komst van Toon Verhey veranderde vrijwel onmiddellijk de programma-opbouw: er werden meer grote werken uitgevoerd en

elk van de vier concerten die Verhey in zijn korte directieperiode van maar twee jaar leidde bevatte werk van levende Nederlandse componisten.

Mozart's g-mol symfonie en Violconcert KV 216 in het aller-eerste programma naast het Largo van Henk Badings en de Nocturne van Willem Landré, de Derde symfonie van Bruckner in één programma met Lied en scherzo voor 10 blazers van Florent Schmitt en het Pianoconcert van Hugo Godron, de h-moll suite van Bach en Beethoven's Tweede symfonie met daartussen het Pianoconcert uit 1927 van Willem Pijper. Voorwaar een gedurfde programmasamenstelling.

Tijdens de periode Verhey ging Jansse's dichtader voor het eerst vloeien. Na het eerste concert declameerde hij:

Toen Georg Rijken was vertrokken.
Aan wie ieder was gewend,
Zijn wij allen eerst geschrokken
Van de nieuwe dirigent,
Want hij vroeg ons één voor één
Maar goed spelen deed er geen.

Dan echter in het verdere verloop van het gedicht:

En nooit werd van enig kunstwerk
Ons de schoonheid zò ontvouwd
Als wanneer U met ons allen
Aan een werk van Bruckner bouwt.
En zelfs Badings en Landré
Speelt Symphonia thans mee.

Of het door dat gedicht kwam is niet bekend, maar nog datzelfde jaar werd Jansse tot bestuurslid gekozen!

Bertus van Lier ging op dezelfde wijze door als Verhey. Op zijn eerste programma op 12 december 1938 prijkte de Tweede symfonie van Henk Badings, die zowel aan het begin als aan het eind van het programma werd uitgevoerd om de luisteraar er vertrouwd mee te maken. En in 1939 dirigeerde Van Lier in de Groote Doelenzaal de nu zo befaamde Passacaglia van Anton Webern, pure avant-garde aan het eind van een programma met werken van Haydn, Wolf en Wagner.

Daarmee naderde het eind van de belangrijke periode van voor de

Tweede Wereldoorlog en werd een nieuwe ingeluid: die van de 'concerten ten bate van'. Bijna profetisch begon dit tijdperk met een concert ten bate van Het Nederlandsche Roode Kruis op 29 januari 1940. Opbrengst: f 825,-. Niemand kon toen bevroeden dat deze instelling dit geld binnen zéér korte tijd zéér nodig zou hebben. Op 29 april van datzelfde jaar klonk Symphonia voor het laatst in de Groote Doelenzaal. Elf dagen na dit concert, waarin Lily van Spengen nog opgewekt het Pianoconcert in Es van Johann Christian Bach had vertolkt, concertmeester P. Wefers Bettink het Vioolconcert in D KV 211 van Mozart had gespeeld en het orkest naast Bizet's Roma suite wederom een Nederlands werk had vertolkt: de Eerste symfonie van Hendrik Andriessen, ging de zaal in vlammen op. Van de drie concerten die Symphonia nog gaf voor het orkest gedwongen werd het bijltje er bij neer te leggen kwamen de baten ten goede aan de evacuatie-noodthuizen en het fonds verloren gegane muziekinstrumenten...

Ook Symphonia had zich, wilde het door blijven spelen als orkest, bij de 'Kultuurkamer' moeten aansluiten. Het bestuur weigerde en aldus was het orkest gedwongen de repetities in orkestverband te staken. In groepjes werd er weliswaar doorgespeeld, doch formeel hield Symphonia op te bestaan.

Na de oorlog was er op allerlei terrein veel te herstellen. Symphonia, dat spoedig herleefde onder de enthousiaste leiding van Jaap Stotijn, zag daarin een belangrijke taak. Stotijn was als solohoboïst aan het Residentie Orkest verbonden. Tevens bekleedde hij de positie van leraar voor het hoofdvak orkest-directie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en leidde hij vele malen het Residentie Orkest. De opbrengst van het eerste concert, op 28 januari 1946, werd afgedragen aan de actie 'Nederland helpt Indië'. Dat was het begin van een lange reeks concerten in de Rivièrahal van de Rotterdamse Diergaarde Blijdorp, die naast fraaie muziek werden gekenmerkt door grote tombola's ten bate van zeer vele culturele en liefdadige instellingen en instituten, zowel in Rotterdam als daarbuiten.

Voor Symphonia brak een nieuwe bloeitijd aan, zowel kwalitatief als waar het de belangstelling van de Rotterdamse muziekliefhebbers betrof. Het bezoekersaantal van de concerten in de Rivièrahal schommelde tussen de 900 en 1000!

Een bijzondere gebeurtenis in die eerste tijd na de Tweede Wereldoorlog was het concert op 29 januari 1951, waarvan de baten bestemd waren voor het pensioenfonds van het Rotterdams Phil-

harmonisch Orkest. Amateurs speelden ten behoeve van hun beroepscollega's. Resultaat f 5.526,-! In zijn berijmd verslag van dit concert, met Margot Flipse-Broeders en Frits Pot jr. als solisten in het Concert voor fluit en harp van Mozart en J. Huibregtsen (behalve voorzitter van de Vereniging tot instandhouding van het Rotterdams Philharmonisch Orkest ook een voortreffelijk amateur pianist) in Beethoven's Derde pianoconcert, zegt penningmeester Wim Jansse er het volgende van:

Van dit concert wil ik citeren
Wat Eduard Flipse zei, er na:
'Ik ben wel diep onder de indruk
Der prestaties van Symphonia.'

Dit schoon en vleiende getuigschrift
Zette hij reeds in elkaar,
Terwijl wij 't laatste nummer speelden;
Hij zat toen rustig aan de bar.

Ook wat het financiële aangaat
Bereikten wij een hoge top,
Want dit concert bracht voor 't pensioenfonds
Meer dan vijf duizend gulden op!

Talrijk zijn in deze na-oorlogse periode de loftuitingen op Jaap Stotijn, die in het orkest vooral enthousiasme wist te wekken door de bloemrijke, beeldende verhalen waarmee hij de werken aan de orkestmusici toelichtte. Met zijn oubollige humor droeg hij veel bij tot de sfeer in het orkest. Zo leidde hij eens de Suite Algeriënne van Saint-Saëns zo beeldend bij het orkest in, dat het kroniekschrijver Jansse het volgende berijmde commentaar ontlokte:

't Is 't waard dat wij goed naar hem luist'ren;
Wat hij vertelt is interessant.
Bij Saint-Saëns 'Suite Algérienne'
Voert hij ons naar 't 'Morenland'.

't Zacht geroffel van de pauken
zijn de machines van de boot,
Waarmee we Algerië bereiken;
Hij verklaart 't ons, noot voor noot.



91. Overhandiging van het batig saldo, ad f 5500,-, van het concert op 29-1-1951 door de voorzitter van 'Symphonia' dr J.H.E. de Vries (l.) aan de heer Phs. van Ommeren, voorzitter van het Pensioenfonds Rotterdams Philharmonisch Orkest; 20-2-1951.



92. Concert, in de Rivierahal, door 'Symphonia' onder leiding van Jaap Stotijn op 5 mei 1952, soliste Madeleine Vautier.

Hij laat zijn fantasie de teugel,
Ontvouwt een Oosters markttaf'reel:
Buikdanseressen, slangbezweerders,
Kooplieden, 't wordt een bont geheel.

Er was méér Oosters, dit programma,
Door Mozart werden wij ontroerd.
't Was de geschiedenis van het meisje,
Listig uit 't Serail ontvoerd.

't Eiste nadere verklaring
Wat toch wel 't 'Serail' beduidt,
En de heer Stotijn, volgaarne,
Legde dit als volgt toen uit:

'Het Serail', dat is de harem,
Zoals men die in 't Oosten heeft;
't Is de verblijfplaats, die de sultan
aan zijn vele vrouwen geeft.

't Zijn de zeden van het Oosten,'
Zo vervolgde hij 't relaas:
'Het Serail, ofwel de harem,
hebben wij *hier* niet – helaas...!'

Jaap Stotijn leidde Symphonia van 1946 tot 1955. In de 25 concerten die hij dirigeerde verzuimde hij niet, aandacht te geven aan het eigentijdse Nederlandse muzikleven. Meermalen stond hij de dirigeerstok af aan componisten die hun eigen werk introduceerden. Al in 1946 dirigeerde Jules A. Zagwijn, één der initiatiefnemers tot de oprichting van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, zijn 'Douleur de l'ame' en 'Berceuse Orientale', alsmede zijn in de jaren 44/45 geschreven Rhapsodie over het Wilhelmus. Aan de uitvoering verleende de Christelijke Oratoriumvereniging medewerking.

In dit en volgende jaren kwam werk op de programma's voor van Alphons Diepenbrock, Herman Strategier, P. Wefers Bettink (later vice-voorzitter van Symphonia), Clara Wildschut, Hendrik Andriessen, Jos Vranken, F.E.A. Koeberg, Peter van Anrooy, Johan Wagenaar, Kees van Baaren (!) en Hans Osieck.

Was Jaap Stotijn een eminent hoboïst, zijn neef Louis Stotijn was

de niet minder uitstekende solo-fagottist van het Residentie Orkest.

Drie versjes van de bard, gedeclameerd op 9 mei 1949 na het concert, vertellen tot welk een unieke combinatie dit leidde:

Eens op een bestuursvergadering
Kreeg vriend Mersel een idee;
Toen hij 't te berde bracht zei ieder:
Dàt is voor elkaar! Okay!

'Jaap speelt 't hoboconcert van Haydn
Terwijl zijn neef Louis dirigeert;
Louis speelt 't fagotconcert van Mozart,
Dan zijn de rollen omgekeerd.'

Deze eminente artiesten
Uit 't illustre geslacht Stotijn
Mochten wij vandaag beluisteren.
Heb dank daarvoor, 't was wonderfijn.

In 1955 droeg Jaap Stotijn de leiding van het orkest over aan zijn neef Louis. Hij, de strenge, veeleisende dirigent, voerde Symphonia opnieuw naar de toppen van technische en muzikale perfectie en bracht daarmee publiek en pers in vervoering.

Louis Stotijn genoot de eer op 29 januari 1962 het concert te mogen leiden waarmee Symphonia haar 100-jarig bestaan vierde, een feestelijke gebeurtenis tijdens welke het orkest de eerste uitvoering gaf van de 10de Symfonie van Henk Badings, voor deze gelegenheid gecomponeerd in opdracht van de Rotterdamse Kunststichting en door deze stichting aan Symphonia aangeboden.

De veelheid aan werken van Nederlandse levende componisten is andermaal typerend voor het programmabeleid van Symphonia, dat zich blijvend op het standpunt stelde, niet in het voetspoor van de gevestigde beroepsorkesten te treden doch een eigen en eigentijdse programma-opbouw te presenteren, die interessant genoeg bleek om een groot publiek blijvend aan zich te binden.

Het jubileumprogramma vermeldde naast de reeds genoemde Symfonie van Badings de Intrada Festiva van Otto Ketting, de Variations Symphoniques van César Franck met als pianosolist Johan Huibregtsen, de Triomfmarsch van Jules Zagwijn, opgedragen aan Symphonia en uitgevoerd onder leiding van de componist, de Ouverture La dame blanche van Boiëldieu en de Piet Hein-

rhapsodie van Peter van Anrooy.

Het peil van Symphonia liet toe, dat orkestleden regelmatig als solist optraden tijdens de concerten. Al in zijn eerste concert kon Louis Stotijn de concertino-partijen van het Concerto grosso nr. 7 van Händel met een gerust geweten in handen leggen van voorzitter J.H.E. de Vries en penningmeester W. Jansse (violen), O.G. van Vreeswijk (cello) en K. van der Pols (clavecimbel). Jenny de Vries, dochter van de voorzitter, speelde tijdens datzelfde concert de Fantasie op. 31 voor hobo en orkest van Vincent d'Indy. Fr. Pot treffen we in 1958 aan als solist in het Fluitconcert KV 313 van Mozart. Een jaar later speelt Wim Roerade het Hoornconcert KV 495, eveneens van Mozart. Het is ondoenlijk, alle namen van solerende orkestleden op te sommen, doch zij traden uit alle geledingen van het orkest naar voren en leverden zonder uitzondering prestaties van muzikaal niveau waarop het orkest trots kan zijn.

In de tien jaar van zijn dirigentschap van Symphonia leidde Louis Stotijn 23 concerten waarin ook weer regelmatig werk van Nederlandse componisten, zowel uit het verleden als van eigen tijd, te beluisteren viel.

Componisten als Pieter Hellendaal, Alphons Diepenbrock, Henk Badings, Oscar van Hemel, Joseph Jongen, Julius Röntgen, Wim Franken, P. Wefers Bettink, Hendrik Andriessen, Herman Strategier, Jan Masséus (de Rotterdamse componist van wie Symphonia in 1961 de wereldpremière gaf van Cassazione op.33 en in 1966 het Concerto per due flauti ed orchestra uitvoerde), Jan Koetsier, Johan Wagenaar, Hugo Godron, Léon Orthel en Lex van Delden sieren de concerten van Louis Stotijn en Henk Briër, de dirigent die in 1966 de leiding van het orkest overnam en het voor het eerst leidde op 24 januari van dat jaar in de Rivierahal.

In datzelfde jaar werd – op 18 mei – Rotterdams gloednieuwe Concert- en Congresgebouw de Doelen geopend. En daarmee kwam Symphonia voor een ernstig dilemma te staan: doorgaan in de Rivierahal of de activiteiten verplaatsen naar de zoveel duurdere Doelen?

Het is hier de plaats om iets over die concerten in de Rivierahal van Diergaarde Blijdorp te zeggen. Hoewel de vogeltjes soms meetjilpten en men ook de olifanten wel eens hoorde, was het toch een zeer geschikte zaal voor Symphonia. De akoestiek viel niet tegen en wat voor de charitatieve concerten erg belangrijk was: de ruimten boden alle gelegenheden voor de tombola, de verkoop-

stands en, niet te vergeten, het rad van avontuur.

De pauze duurde een uur en voor de vele activiteiten was een omvangrijk damescomité onontbeerlijk. Daar elk concert ten bate van een ander doel werd gegeven, werd van de vereniging waarvoor gespeeld werd verlangd dat zij zelf voor zo'n comité zorgde. Daardoor kwamen steeds weer nieuwe groepen met Symphonia in aanraking en werden de Symphonia-concerten een begrip in Rotterdam. Er werden in 30 jaar 60 concerten gegeven, een comité telde gewoonlijk 100 dames, dus dat waren er in die 30 jaar 6000!

Aan het bestuur werden in die jaren wel hoge eisen gesteld. Het dagelijks bestuur was een hecht team. Daar was allereerst dr. J.H.E. de Vries, van 1936 tot 1963 voorzitter van Symphonia. Samen met echtgenote, dochter en zoon, was hij actief in het orkest en de 'Familie de Vries' beheerde in de pauzes... de consumptient! Zonder zijn stuwende kracht en enthousiasme zou Symphonia na de oorlog niet die snelle en glorieuze opmars hebben gemaakt.

Frits Pot (de initiatiefnemer tot oprichting van het Groothandelsgebouw) was secretaris. Aan hem is het te danken dat alle programma's van Symphonia bewaard zijn gebleven en dat de oorsprong van Symphonia toch iets duidelijker is geworden.

De organisator achter de weldadigheidsconcerten was echter de heer W. Jansse. In 1937 werd hij in het bestuur gekozen, in 1945 benoemd tot penningmeester en in 1963 nam hij de voorzittershamer over van dr De Vries, een post die hij tot december 1976 met grote toewijding en nimmer aflatend enthousiasme heeft bekleed.

Symphonia nam in zijn leven een grote plaats in. Als aanvoerder van de tweede violen heeft hij intens genoten van de muziek. Hiervan en van zijn bewondering en waardering voor de dirigenten, die met eindeloos geduld Symphonia telkens weer tot een goed concert wisten te leiden, getuigt hij vele malen in de berijmde verslagen:

Muziek is wel de schoonste gave
Die ons schonk der muzen gunst
Welk een voorrecht mee te werken
Aan die Goddelijke kunst.

Zij maakt ons leven rijker, schoner
En geeft ons vreugde vroeg en spa
Wij hopen haar nog lang te dienen
in ons geliefd Symphonia.

Bij zijn 50-jarig jubileum werd hem een merkwaardig cadeau aangeboden. Enkele jaren ervoor was hij door een boek van Morris West, 'Kinderen van de zon', onder de indruk gekomen van de Italiaanse 'Padre' Borrelli, die zich het lot aantrok van de honderden zwervertjes in Napels. Tegen de verdrukking in wist pater Borelli de jongens op te vangen in een afgedankte kerk en hen daar onderdak en een hap eten te verschaffen. Steun moest hij voornamelijk uit het buitenland ontvangen. Daarvoor wilde Jansse een concert geven.

Hoewel zijn voorstellen door het bestuur meestal grif werden aanvaard werd dit plan tot zijn spijt unaniem afgewezen. Drie jaren later werd hem, op voorstel van de bibliothecaris Mersel, als jubileumcadeau toestemming verleend een concert voor Padre Borrelli te organiseren. Het concert op 13 mei 1968 werd een van zijn mooiste geschenken: een programma van uitsluitend Italiaanse muziek en een opbrengst van f 9.400,-.

Een ander groot moment was 3 februari 1969. Een jaar daarvoor werd door een vijftal oprichters van het Rotterdams Philharmonisch Orkest een verzoek tot Symphonia gericht. Zij wezen er op dat wijlen Jules Zagwijn als initiatiefnemer tot oprichting van het Rotterdams Philharmonisch Orkest nooit die erkenning had gevonden die hem toekwam. Zou Symphonia als doelstelling willen nemen een geschilderd portret of plaquette van Zagwijn in de hal van de Doelen te doen aanbrengen, als blijk van erkentelijkheid en dankbaarheid aan deze zo belangrijke figuur?

Besprekingen werden gevoerd met de directie van de Doelen, die sympathiek tegenover het voorstel bleek te staan. Desgevraagd was het gemeentebestuur van Rotterdam bereid, de grote zaal van de Doelen éénmalig gratis voor dit doel ter beschikking te stellen. Terug naar de vraag of Symphonia haar concerten zou blijven geven in de Rivièrahal of voor de Doelen zal kiezen: dit was een prachtige gelegenheid om te ervaren wat het betekent, op te treden in deze geweldige zaal! Daarbij kwam dat de grote hal beneden zich uitstekend leende voor de pauze-activiteiten.

De opbrengst van het concert was ruimschoots voldoende om een beeltenis te doen vervaardigen. De opdracht daartoe werd gegeven aan de Rotterdamse beeldhouwer Willem Verbon. Aan het eind van een concert werd deze beeltenis overgedragen aan de gemeente Rotterdam, die er een plaats voor bestemde in de grote hal van de Doelen.

Symphonia had daarmee wel de smaak te pakken van de Doelen:



93. Na een 'Symphonia'-concert in de Doelen op 3-2-1969 draagt voorzitter W. Jansse (rechts) de bronzen portretkop van Jules Zagwijn over aan de vertegenwoordiger van het gemeentebestuur mr J. van Gorkom; links een zoon van Jules Zagwijn.

in de volgende jaren werden de activiteiten verdeeld over één concert in de Rivierahal en één in de Doelen.

Het waren nog steeds concerten ten bate van een cultureel of filantropisch doel. Dat duurde met veel succes tot februari 1975. De heer Jansse was inmiddels 76 jaar. Lang werd gezocht naar iemand die de activiteiten van Symphonia op dezelfde wijze zou kunnen voortzetten. Maar 'Jansse onvervangbaar' schreef ir. K. van der Pols (bassist bij Symphonia) in 'Ouverture' van februari 1975.

Het laatste weldadigheidsconcert werd gegeven op 24 februari ten bate van het Rotterdamse Rode Kruis. Er kon f 10.000,- worden afgedragen. In 30 jaar had Symphonia zo f 300.000,- bij elkaar gespeeld. Secretaris Frits Pot vond daarvoor de aardige woordspeling:

C'est le ton qui fait la musique
C'est la musique qui fait les tonnes

Bij dit laatste weldadigheidsconcert werd aan de heer Jansse namens de Rotterdamse Kunststichting door voorzitter Bartels de Penning van de Maze overhandigd, een aan amateurs zelden toegekende onderscheiding. Ook ontving hij de legpenning van het Nederlandse Rode Kruis.

Hoe nu verder met Symphonia? Geen concerten meer in de Rivierahal of in de grote zaal van de Doelen. Voor de heer A.C.F. van Dijk, thans bibliothecaris van Symphonia, aanleiding om een nieuw plan te opperen: het geven van 'Promenade-concerten'. Het bestuur stelde zich in verbinding met de directie van de Doelen en daar werd met name van de heer H.W.J. van Dael alle medewerking ondervonden. Het werd voortaan tweemaal per jaar een hal-promenadeconcert op zondagmiddag.

Hoewel het er even naar uitzag – en dat was niet de eerste keer in haar geschiedenis – dat de dagen van Symphonia geteld waren, bleek al spoedig dat deze hal-promenadeconcerten een schot in de roos waren. De zondagmiddagconcerten trokken in toenemende mate de belangstelling van een nieuw en trouw publiek.

Dit vooral dank zij de eminente leiding van Henk Briër, die door een goede programmakeuze en gedegen voorbereiding elk concert tot een muzikaal verfrissende belevensmoment maakte. Een nieuwe bloei-periode in het bestaan van Rotterdams oudste symfonie-orkest lijkt een gerechtvaardigde verwachting.

Waarbij dan wel de voorwaarde vervuld dient te worden dat Symphonia de belangstelling blijft genieten van de musicerende

Rotterdamers, die het orkest blijven aanvullen met jonge krachten. Alleen zo kan de continuïteit worden verzekerd van een ensemble dat uit Rotterdam nimmer mag verdwijnen omdat het de band met een roemrijk muzikaal verleden levend houdt.

In 1977 was dan toch het ogenblik gekomen waarop de heer Jansse zich terugtrok als voorzitter van Symphonia. Hem werd bij die gelegenheid door de nieuwe voorzitter J. Quispel een fraaie collectie grammofoonplaten aangeboden van werken die in de loop der jaren ook door Symphonia waren uitgevoerd. De samenstelling van het nieuwe bestuur zag er daarna als volgt uit:

de heren J. Quispel	– voorzitter
O.G. van Vreeswijk, ing.	– secretaris
P.A. Jansse	– penningmeester
A.C.F. van Dijk	– bibliothecaris
J.S. Leendertz	
mevrouw J.L. Mout-Kedde	
mevrouw C.G. van Vreeswijk - van der Eb	

In deze beknopte geschiedschrijving van Symphonia is een aantal namen genoemd. Er zijn er meer weggelaten, van orkest- en bestuursleden die Symphonia hebben gemaakt tot wat het was en is. Het feit dat hun namen niet zijn vermeld doet aan hun verdienste niets af.

Ik wil echter niet nalaten, tenslotte nog een enkel woord te wijden aan de bibliothecaris van Symphonia, W.S. Mersel ing., die zich grote moeite heeft getroost bij het catalogiseren van de programma's van alle door Symphonia gegeven concerten, en dat zijn er inmiddels meer dan 350! Dank zij zijn toewijding kon bij het 100-jarig bestaan een boekwerk worden uitgegeven waarin de programma's van de afgelopen 100 jaar compleet en met alle informatie daaromheen zijn opgenomen.

Burgemeester G.E. van Walsum schreef het voorwoord. De heer G.W. Dersjant, Rotterdams criticus en een groot vriend van Symphonia, voorzag het van een belangrijk historisch overzicht. Een kroniek die van onschatbare waarde is en zonder omhaal de betekenis van Symphonia in strikt feitenmateriaal aantoonde.

In 1981 verscheen hierop een eveneens door de heer Mersel – die niet meer actief is in Symphonia, doch de vereniging in al haar verrichtingen nog van zeer nabij volgt – voorbereide aanvulling met de programma's van de laatste 20 jaar.

Nadat Jaap Stotijn en zijn neef Louis Symphonia elk 10 jaar

hebben geleid is de huidige dirigent, de jonge en uiterst muzikale Henk Briër inmiddels 17 jaar aan het orkest verbonden.

Moge het hem gegeven zijn, Symphonia door de altijd weer opdoemende moeilijke perioden te loodsen die elk amateur symfonie-orkest nu eenmaal met tussenpozen doormaakt. Symphonia mag dan Rotterdams oudste amateur symfonie-orkest zijn, het behoort tot in lengte van jaren een springlevende vitaliteit uit te stralen en steeds opnieuw haar grote verdiensten voor Rotterdam en zijn bewoners te bewijzen.



94. *Portret van Anthonetta Kuijl; origineel in het bezit van de Stichting Kuijl's Fundatie.*